

במקרה שנדרה שלא להתקשט בדברים שבינו לבינה. כגון שלא לשים סם המשיר את השער שבאותו מקום. ולכן בזה אף לדעת רבי יוסי יכול להפר (46).

והוינן בה: הניחא למאן דאמר — דברים שבינו לבינה הבעל מיפר, ולשיטתו אכן אפשר לו לבעל להפר נדר שכזה.

אלא למאן דאמר בדברים שבינו לבינה אין הבעל מיפר, מאי איכא למימר? מדוע לרבי יוסי נותן לה כתובתה, הלא אינו יכול להפר את נדרה?

והיכן נחלקו בזה: דאתמר, דברים שבינו לבינה: רב הונא אמר, הבעל מיפר.

רב אדא בר אהבה אמר, אין הבעל מיפר. כיון שלא מצינו שועל שמת בעפר פיר [לא מצאנו שועל שמת מחמת שנכשל בעפר חור מאורתו. וגם כאן, בדברים שבינו לבינה, אדם בקיא באשתו, ויודע להזהר, ואינו נפגע מכך שאינה משירה את שער שבתו]

שלא תתקשט לעולם על הבעל להוציאה ולתת לה את כתובתה.

אלמא, בעל מצי מיפר. כלומר, מכך שעליו לתת לה את כתובתה מוכח שהיה יכול להפר את נדרה, וכיון שלא היפר נותן לה את כתובתה.

ורמינהו, ונתקשינו, הלא שנינו — "אלו דברים שהבעל מיפר, דברים שיש בהן עינוי נפש. ואלו הם: אם ארחיק, אם לא ארחיק, אם אתקשט, אם לא אתקשט."

אמר רבי יוסי: אין אלו נדרי עינוי נפש (44)! ואלו הן נדרי עינוי נפש: שלא אוכל בשר, ושלא אשתה יין, ושלא אתקשט בבגדי צבעונין. (45)

עא-ב

הרי שסבר רבי יוסי, שאם נדרה שלא תתקשט סתם, אינו יכול להפר לה. ואם כן, מדוע מוציא ונותן כתובה?

ומשינינן: הכא במאי עסקינן, המשנה מדברת

נדרי ענוי נפש, שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין.

46. התוספות לא גרסו "הכא במאי עסקינן", אלא "משום עינוי נפש הוא דאינו מיפר, אבל מיפר הוא משום דברים שבינו לבינה".

ולשיטתם, אין צורך להעמיד בסם המשיר את השער כמו שכתב רש"י, אלא בכל קישוט סבר רבי יוסי שיכול להפר לה משום דברים שבינו לבינה.

ונפקא מינה בין הפרה משום עינוי נפש, להפרה משום דברים שבינו לבינה, שבעינוי נפש יכול להפר בין לעצמו ובין לאחרים, אך בדברים שבינו לבינה יכול להפר רק לעצמו.

לגרשה בלא כתובה, כיון ש"אי אפשר לו באשה נדרנית". אלא שאינו חייב לגרשה כדין עוברת על דת, ויכול ימה אם ירצה, על ידי שיקניטנה ויפר לה את נדריה.

44. והוכיחו מכאן התוספות, שמניעת רחצה וקישוט לא נחשב כעינוי נפש אפילו לכמה ימים.

אך בגמרא שם (נדרים פ ב) מבואר — שמניעת רחצה נחשבת כעינוי נפש, וכאן מדובר כשאמרה — "קונם הנאת רחיצה עלי אם ארחיק, ושבועה שלא ארחיק". והנאת רחיצה אינה עינוי נפש, ולכן אין הבעל יכול להפר נדר זה.

45. התוספות לא גרסו את הסיפא — "ואלו הן

ומשמשתו. כיון שאין התשמיש שלה, ואינה יכולה לאוסרו.

אך אם אמרה — "קונם הנאת תשמישך עלי", יפר לה את נדרה. כיון שאם לא יפר תהא אסורה עליו. לפי שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו.

וכן בנידון דידן, מדובר כשאמרה "קונם הנאת תשמישי עליך אם אתקשט". ונדר זה יכול הבעל להפר, כיון שאם לא יפר תאסר עליו בתשמיש. ואם לא הפר — יוציא ויתן כתובה.

ועדיין יש לבאר, מדוע יכול להפר, הלא אין הדבר נוגע אליו, שהרי יכול לשומרה, ולא תתקשט, ולא תאסר עליו בתשמיש?

ומשנינן: אינה יכולה להשמר מלהתקשט,

מקום, ואין סיבה שנאפשר לו להפר לה את הנדר].

ומשנינן: אלא הכא במאי עסקינן, כגון דתלינהו לקישוטיה בתשמיש המטה(47).

דאמרה: "יאסר הנאת תשמישך עלי, אם אתקשט".

וחל הנדר, אף על פי שתשמישה שייך לבעלה, ואינה יכולה לנדור עליו(48), בכל אופן יכולה לאסור על עצמה את הנאת התשמיש, ואז אסור לבעלה לשמש עמה, כיון שאין מאכילים לאדם דבר האסור עליו.

וראיה לכך: כדאמר רב כהנא.

דאמר רב כהנא: האשה שאמרה, "קונם הנאת תשמישי עליך" — כופה אותה הבעל,

כדברי התוספות.

48. ויש לעיין, היכן השתעבדה האשה לבעל לתשמיש? בשלמא הבעל, משועבד לאשתו מדין "שארה כסותה ועונתה לא יגרע", אך האשה לא השתעבדה מעולם לבעל על עונה?

ועיין ברמב"ם (פרק יב מהלכות נדרים הלכה ט) שכתב שם בזה הלשון "האשה שאמרה לבעלה: 'הנאת תשמישי אסורה עליך', אינו צריך להפר. הא למה זה דומה, לאוסר פירות חבירו על בעל הפירות. וכן הוא שאמר לה הנאת תשמישי אסורה עליך לא אמר כלום מפני שהוא משועבד לה בשאר כסות ועונה."

ומבואר, שאינה יכולה לידור על התשמיש, מפני שהתשמיש עצמו קנוי לבעל. וכמו שכתב הרמב"ם בריש הלכות אישות, שאחר מתן תורה התחדש שהבעל קונה את האישות מאשתו לפני שהתירו לו לבא עליה. ואין זה משום שיעבוד

47. והקשו התוספות, מדוע לא העמידה הגמרא כשאמרה "קונם הנאת פירות שבעולם אם אתקשט", ואז כשמתקשטת נאסרת מיד בפירות, ומחוייב להוציאה לאלתר, ולא שייכת בזה קושיית הגמרא — ותתקשט ותאסר לבית שמאי שבוע, ולבית הלל שבועיים?

ותרצו — עדיין יקשה לדעת רבי יהודה שאמר לגבי המדיר את אשתו מפירות — "בישראל יום אחד", מדוע כאן מוציא לאלתר, ולא ממתין אפילו יום אחד.

ולכן העמידה הגמרא כשתלתה בתשמיש, ומוציא לאלתר משום סברת "מיסנא הוא דסני".

אך יש מהראשונים שכתבו, שאכן אפשר היה להעמיד באופן שנדרה ותלתה באיסור פירות שבעולם, אלא דעדיפא מיניה משני.

ולשיטתם נראה, שדברי רבי יהודה "בישראל יום אחד", אין הכוונה שיכול להמתין יום אחד ממש, אלא יוציא באותו יום. ולכן לא תרצו

[מכך שלא אכפת לו כלל מה שנדרתי, נראה ששונא הוא לי, ואיני יכולה לדור עמו אפילו שעה אחת], לכן יוציא לאלתר ויתן כתובה.⁽⁵⁰⁾

שנינו במשנה: המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינים, יוציא ויתן כתובה, רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה.

מבאר הגמרא: וכמה קצבה? כלומר — אם נתן קצבה, עד כמה אין כופין אותו להוציא?⁽⁵¹⁾

אמר רב יהודה אמר שמואל: עד י"ב חדש.⁽⁵²⁾

רבה בר בר חנה אמר בשם רבי יוחנן: עד עשר שנים.

כיון שאם בן, קרו לה שכנותיה מנוולת⁽⁴⁹⁾. ולכן ודאי לנו שתתקשט ותאסר עליו בתשמיש, ולכן יכול להפר את נדרה, ואם לא הפר יוציא ויתן כתובה.

ועדיין קשה, מדוע יוציא לאלתר, תתקשט, ותאסר בתשמיש, וימתין — אי לבית שמאי, שתי שבתות. אי לבית הלל, שבת אחת. כדן המדיר את אשתו מתשמיש המיטה?

ומשינין: הני מילי שיכול להמתין שבוע או שבועיים, היינו דוקא היכא דאדרה איהו. ואז יכולה לסבול שבוע או שבועיים, כיון דסברה מירתה רתח עילואי, והשתא מותיב דעתיה. [קודם כעס עלי, ואחר כך אולי תתישב דעתו וישוב לאהבני].

אבל הכא, דנדרה איהי ושתיק לה, סברה — מדאישתק, מיסנא הוא דסני לי.

המיטה, אבל בלא שתלתה אינו מחוייב להוציאה לאלתר.

אך בדעת הרא"ה לעיל (עא' ע"א ד"ה ה"ג בנוסחי") מבואר שאף אם הדירה את עצמה מנכסיו, וקיים לה, אינו יכול לזונה על ידי פרנס, אלא יוציא ויתן כתובה, משום "מיסנא הוא דסני לי".

51. אבל אם לא נתן קצבה, לכולי עלמא יוציא מייד. ובזה לא נחלקו רב ושמואל כדלעיל, משום שבקושוטים אם לא נתן קצבה, מייד היא מצטערת, ואמרה "מיסנא הוא דסני לי". ריטב"א.

52. כל הזמנים הללו שיערו חכמים שאשה שאינה חשובה כל כך אינה מתקשטת אלא בזמנים אלו, כיון שאין בידה להתקשט תדיר. רש"י במהדר"ק.

שמשועבדת לו, אלא זהו כל קנין האישות שקנויה לבעל.

49. ואף על פי שמשום סברא זו לבד אינו יכול להפר לה, כיון שעדיין אין הדבר חשוב כעניני נפש, מכל מקום כיון שברור לנו שתתקשט, ועל ידי כך תאסר בתשמיש, יכול להפר לה משום איסור התשמיש.

50. יש לדון, האם למסקנת הגמרא בכל מקום שנדרה היא וקיים לה הוא, יוציא לאלתר ויתן כתובה משום סברת "מיסנא הוא דסני לי", או אולי — רק במקום שנדרה ותלתה את נדרה בתשמיש המיטה שייכת סברת מיסנא הוא דסני, אבל בנדרה סתם, כגון שהדירה את עצמה מנכסיו וקיים לה הוא, ימתין חודש.

ועיין ברש"י ד"ה "אבל", ומשמע שמדובר באופן נדרה מקישוט ותלתה זאת בתשמיש

רב חסדא אמר בשם אבימי: עד הרגל. שכן בנות ישראל מתקשטות ברגל:

שנינו במשנה: "המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינים, רבי יוסי אומר, בעניות שלא נתן קצבה, ובעשירות שלשים יום".

מבאר הגמרא: מאי שנא לי יום? הלא ודאי עשירות מתקשטות כל יום, ולכן לתנא קמא יוציא מיד, ומדוע נתן להן רבי יוסי שלשים יום?

אמר אביי: שכן אשה חשובה נהנית מריח קשומיה שנתקשטה לפני הנדר עד שלשים יום. ולכן אין כופים אותו להוציא עד אז.

מתניתין:

המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה⁽⁵³⁾, בזמן שהוא [אביה] עמה בעיר: חודש אחד — יקיים, שנים — יוציא ויתן כתובה. כיון שכאשר אביה ואמה בעיר אינה יכולה להעמיד את עצמה מללכת אצלם יותר מחודש אחד.

ובזמן שהוא בעיר אחרת: רגל אחד⁽⁵⁴⁾, יקיים. שלשה, יוציא ויתן כתובה.

המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל, או לבית המשתה, יוציא ויתן כתובה לאלתר⁽⁵⁵⁾, מפני שנועל בפניה. ובגמרא יבואר — שאם לא תלך לבית האבל או המשתה, לא יבואו גם אליה ללוותה אחר מותה.

ואם היה טוען משום דבר אחר, כלומר — שהדירה כיון שמצויים שם בני אדם פרוצים, כמבואר בגמרא, רשאי.

אמר לה [הדירה] — על מנת שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי, או מה שאמרת לי, והיינו דברים שיש בהם קלון, או שתהא ממלאה ומערה לאשפה, ובגמרא יבואר, יוציא ויתן כתובה:

גמרא:

שנינו במשנה: בזמן שהוא בעיר אחרת, רגל אחד יקיים, שלשה יוציא ויתן כתובה.

שבוע או שבועיים אחר סוף החודש. אלא שלא נחית התנא לדייק בכך, ושנה רק מה שעליו להמתין מחמת הנדר הנוכחי.

54. ואפילו אם הדירה יום אחד לפני הרגל, אינו יכול להמתין יותר מרגל אחד. כיון שהאשה מצטערת כשאינה יכולה להקביל פני אביה ברגל. רש"י במהדר"ק. ובגמרא יבואר מה הדין בשני רגלים.

55. ואין ממתין לה אפילו חודש אחד, כיון שיתכן שבאותו זמן יהיה בשכנותה אבל או

53. כגון שנדר ואמר — "קונם הנאת תשמישך עלי אם תלכי לבית אביך". או שנדרה היא ותלתה בדבר שיש בו עינוי נפש, וקיים לה את נדרה, למאן דאמר הוא נתן אצבע בין שיניה. ר"ן.

אך הר"י מיגאש העמיד אפילו כשנדר הוא שלא תלך לבית אביה. ואף על פי שלא חל הנדר, כיון שאין בכחו לאסור עליה דבר זה, מכל מקום יוציא ויתן כתובה, כיון שבמציאות לא יתן לה ללכת.

והפני יהושע העיר — שאם נדר הבעל ותלה את נדרו בתשמיש המיטה, יכול להמתין עוד

ללכת לבית אביה, ולכן רק בשלשה חדשים יוציא ויתן כתובה⁽⁵⁷⁾.

ואגב אורחא מבארת הגמרא כמה פסוקים העוסקים ביחסי כלה עם בית אביה.

נאמר בשיר השירים: "אני חומה ושדי כמגדלות, אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום", אמר רבי יוחנן: מהו "כמוצאת שלום"?

ככלה שנמצאת שלמה בבית חמיה, ורדופה לילך ולהגיד שבחה בבית אביה⁽⁵⁸⁾.

נאמר בהושע: "והיה ביום ההוא נאום ה', תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי".

אמר רבי יוחנן: מהו ההבדל בין לשון "אישי" ללשון "בעלי"?

ומבאר — לשון "אישי", הוא לשון אישות ונישואין, ככלה בבית חמיה אחר שנישאה, שאינה בושה מבעלה.

ולא ככלה בבית אביה, שעדיין אינם נשואים, ובושה מבעלה, וקוראת לו רק בלשון "בעלי".

ומקשינן: הא גופא קשיא, בתחילת דבריך אמרת — "רגל אחד יקיים",

ומשמע — הא שנים, יוציא ויתן כתובה.

אימא סיפא — "שלשה"⁽⁵⁶⁾, יוציא ויתן כתובה,

ומשמע — הא שנים, יקיים. ואם כן סתרת את דיבורך מיניה וביה?

ומשנינן: אמר אביי, ודאי הדין עם הרישא, שבשני רגלים יוציא ויתן כתובה,

ואילו סיפא, שדקדקנו ממנה שאינו חייב להוציא בשני רגלים — אתאן לכהנת, [אשת כהן] ורבי יהודה היא, שנתן לכהן זמן מרובה יותר, שלא יגרשנה ואחר כך כשיתחרט וירצה להחזירה, לא יוכל.

רבה בר עולא אמר — לא קשיא, כאן ברדופה, כאן בשאינה רדופה. דהיינו, ברישא מדובר באשה הרדופה ללכת לבית אביה, ולכן כבר בשני חדשים יוציא ויתן כתובה.

ובסיפא מדובר באשה שאינה רדופה כל כך

יכולה להמתין רגל נוסף.

58. המהרש"א הוסיף לבאר: בתחילת הפסוק נאמר "אני חומה ושדי כמגדלות", ודרשו חז"ל, אני חומה — אלו בתי כנסיות לתפילה, ושדי כמגדלות אלו בתי מדרשות לתורה.

ובתי כנסיות נקראו "בית בעלה", ובתי מדרשות נקראו "בית אביה", וכשיוצאת מבית בעלה, היינו מהתפילה, והולכת לבית אביה, היינו ללמוד תורה, אז היא מוצאת שלום, היינו את השלימות.

משתה, ואם לא תלך לשם, אף אם לא יבוא אליה אחר מותה. הר"י מיגאש.

56. אמנם גירסת הירושלמי במשנתנו — "שנים, יוציא ויתן כתובה". ולפי זה לא קשיא כלל קושית הגמרא.

57. כך הפירוש לדעת רש"י. אך התוספות פירשו: ברגל הראשון אחר הנישואין, כל אשה רדופה ללכת לבית אביה לספר לו את שבחה, אך אם עבר הרגל הראשון ולא הלכה לבית אביה, שוב אינה רדופה כל כך ללכת, ולכן

שנינו במשנה "המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל ולבית המשתה, יוציא ויתן כתובה".

ומקשינן: בשלמא כשהדירה שלא תלך לבית המשתה, יוציא ויתן כתובה,

עב-א כיון דאיכא נועל בפניה. היינו מונע ממנה אפשרות לשמוח.

אלא כשהדירה שלא תלך לבית האבל, מאי נועל בפניה איכא?

ומשנינן: תנא — למחר היא מתה ואין כל בריה סופדה.

ואיכא דאמרי אין כל בריה סופנה [קובריה]. ולכן יוציא ויתן כתובה.

ואגב אורחא הביאה הגמרא: תניא, היה רבי מאיר אומר, מאי דכתיב "טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה, באשר הוא סוף כל האדם, ורחי יתן אל לבו".

מאי "ורחי יתן אל לבו"?

ומבאר רבי מאיר — יתן אל ליבו דברים של מיתה.

ויחשוב, כמו דספדו את המת דנן, כך יספדוניה. [יספדו גם אותי], וכמו דקברוהו, כך גם יקברוניה. וכמו דידל [הרימו עליו קולות של בכי], כך גם ידלוניה. וכמו דלואי

[ליוו את המת לקבר], כך ילווניה. וכמו דטען [הרימוהו כדי לקוברו], כך גם יטענוניה.

כללו של דבר — יזכיר לעצמו את יום מיתתו⁽⁵⁹⁾.

שנינו במשנה: "ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי".

ומבאר הגמרא: מאי "דבר אחר"?

אמר רב יהודה אמר שמואל, שהדירה שלא תלך לשם, משום בני אדם פרוצין שמצויין שם.

אמר רב אשי: לא אמרן שרשאי להדירה, אלא דאיתחזק. דהיינו — שהוחזק אותו בית אבל או משתה בחזקת פרוצים.

אבל אם לא איתחזק, לא כל כמיניה לאוסרה, ויוציא ויתן כתובה.

שנינו במשנה: "ואם אמר לה על מנת שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי או מה שאמרת לי... יוציא ויתן כתובה":

ומקשינן: מדוע יוציא, תימא [תאמר] מה שאמר לה?

אמר רב יהודה אמר שמואל: מדובר כשאמר לה דברים של קלון. ולכן יוציא ויתן כתובה.

דוקא לגבי חסד של מיתה, ולא בכל דבר טוב שאדם עושה עם חברו?

ובאר — שחסד של מיתה הינו חסד גמור ללא כל ציפיה לגמול, ולכן העושה חסד כזה ראוי ביותר שימדדו לו באותה מידה של חסד.

59. כך הבאור על פי חלק מהראשונים המוזכרים בשיטמ"ק.

אך יש שפרשו, וכן נראית דעת רש"י — שיתן אל ליבו, שבמידה שאדם מודד מודדים לו, ואם יטרח בלוית חברו, יטרחו גם בלויתו. והמהר"ל הוסיף לבאר מדוע התחדש ענין זה